

نقش روحانیون عقیدتی سیاسی در مدیریت جهاد تبیین با تکیه بر اندیشه‌های قرآنی امام خامنه‌ای (مدظله‌العالی)

محمد بهمن^۱، علی آقا صفری^۲

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۳/۰۶/۲۰

تاریخ انتشار: ۱۴۰۳/۱۱/۰۱

چکیده:

این مقاله به بررسی نقش و تأثیر روحانیون عقیدتی سیاسی در مدیریت جهاد تبیین بر پایه آموزه‌ها و اندیشه‌های قرآنی امام خامنه‌ای (مدظله‌العالی) می‌پردازد. روحانیون عقیدتی سیاسی با بهره‌گیری از تفسیرهای جامع قرآنی و رهنمودهای رهبری، می‌توانند نقشی کلیدی در تبیین مفاهیم دینی، ترویج فرهنگ جهاد و مقاومت، مشاوره اخلاقی، نظارت و ارزیابی عملکرد، ایجاد وحدت و انسجام، مقابله با جنگ نرم و تهاجم فرهنگی و ترویج عدالت و انصاف ایفا کنند. با این فرضیه، هدف از انجام این پژوهش شناخت نقش روحانیون عقیدتی سیاسی در تشریح و مدیریت ابعاد این فریضه مهم در سطح نیروهای مسلح است. این تحقیق

از نوع کاربردی بوده و با روش‌های توصیفی و موردی زمینه‌ای انجام شده است. جامعه آماری تحقیق در بخش روایی محتوایی پرسشنامه تعداد ۲۰ نفر از خبرگان و در بخش تحلیل پرسشنامه و آمارهای استنباطی تعداد ۷۰ نفر از صاحب‌نظران حوزه‌های فرهنگی و سیاسی است. داده‌های تحقیق با روش‌های اسنادی و میدانی گردآوری شده است و در جمع‌آوری اطلاعات از ابزارهای کتابخانه‌ای و پرسشنامه استفاده شد. نتایج تحقیق نشان داد روحانیون عقیدتی سیاسی نقش فعال و مؤثر در مدیریت جهاد تبیین داشته و می‌توانند به افزایش بازدهی و انسجام نیروهای مسلح و جامعه اسلامی کمک شایانی کنند، بنابراین با تکیه بر اندیشه‌های قرآنی معظم له روحانیون عقیدتی سیاسی در مدیریت جهاد تبیین در دو بعد مستقیم (با مؤلفه‌های حضوری و غیرحضوری) و غیرمستقیم (با مؤلفه‌های مدیریتی و تبلیغی) نقش دارند.

کلیدواژه‌ها: روحانیون، عقیدتی سیاسی، جهاد تبیین، اندیشه‌های قرآنی، مدیریت دینی.

۱- دانشجوی دکتری تخصصی قرآن و مدیریت، دانشگاه جامعه المصطفی العالمیه، gmail.com@mohb4663

۲- استادیار قرآن و علوم (گرایش مدیریت)، جامعه المصطفی العالمیه: gmail.com@a.a.safari1364

The Role of Ideological and Political Clergy in Managing the Jihad of Explanation Based on the Quranic Ideas of Imam Khamenei (May His Shadow Last).

Abstract: This article examines the role and influence of ideological and political clergy in managing the Jihad of Explanation based on the teachings and Quranic ideas of Imam Khamenei (May His Shadow Last). Ideological and political clerics, utilizing comprehensive Quranic interpretations and the leadership's guidelines, can play a key role in elucidating religious concepts, promoting the culture of jihad and resistance, providing moral guidance, overseeing and evaluating performance, fostering unity and cohesion, countering soft warfare and cultural invasions, and promoting justice and fairness. Therefore, the goal of this research is to identify the role of ideological and political clerics in explaining and managing the dimensions of this important duty within the armed forces. This research is of an applied nature and was conducted using descriptive and case study methods. The statistical community for the validity of the questionnaire includes 20 experts, while for the analysis of the questionnaire and inferential statistics, it includes 70 specialists in the cultural and political fields. The data were gathered using documentary and field methods, employing library resources and questionnaires. The results revealed that ideological and political clerics can play an active and effective role in managing the Jihad of Explanation, significantly contributing to the efficiency and cohesion of the armed forces and the Islamic community. Thus, based on the Quranic ideas of the esteemed leader, ideological and political clerics have roles in managing the Jihad of Explanation in two aspects: direct (with presence-based and non-presence-based components) and indirect (with managerial and promotional components).

Keywords: Clergy, Ideological and Political, Jihad of Explanation, Quranic Ideas, Imam Khamenei, Religious Management.

مقدمه:

در عصر حاضر، با توجه به تحولات گسترده اجتماعی، فرهنگی و سیاسی، نقش و اهمیت روحانیون عقیدتی سیاسی در مدیریت و راهبری جامعه اسلامی بیش از پیش مورد توجه قرار گرفته است. روحانیون، به‌عنوان حامیان و مروجان ارزش‌های دینی و قرآنی، وظیفه‌ای خطیر در هدایت و تربیت عقیدتی افراد مؤمن و مؤسساتی دارند که در راستای حفظ و تقویت اصول و آرمان‌های اسلامی فعالیت می‌کنند. یکی از مهم‌ترین این وظایف، مدیریت جهاد تبیین است که تأکید ویژه‌ای در آموزه‌ها و رهنمودهای امام خامنه‌ای (مدظله‌العالی) دارد. مقام معظم رهبری (مدظله‌العالی) در خصوص اهمیت جهاد تبیین می‌فرمایند: «جهاد تبیین راهبردی حیاتی در تقویت و تحکیم باورهای اعتقادی مردم و خنثی نمودن توطئه‌ها و نقشه‌های دشمن می‌باشد که وظیفه همه ملت اسلام و امت اسلام است» (بیانات مقام معظم رهبری (مدظله‌العالی) در دیدار با قاریان و حافظان برتر مسابقات بین‌المللی قرآن، ۱۳۹۵/۲/۲۹).

در قرآن واژه بیان و دیگر مشتقات آن بیش از ۴۲ بار ذکر شده است. در بسیاری از موارد، فاعل تبیین خداوند متعال بوده است که به دنبال روشنگری و بیان قدرت خداوند و لزوم عبادت او، (انعام/۱۰۵، حدید/۱۷) بیان احکام اسلامی، (بقره/۲۶۶، توبه/۱۱۵) تبیین آنچه برای مردم نازل شده است، (بقره/۱۵۹) پرهیز از دوستی شدید با اهل کتاب، (آل عمران/۱۱۸) وحدت و پرهیز از تفرقه، (آل عمران/۱۰۳) مسائل اختلافی امت‌های پیشین، (نحل/۶۴) فتنه‌انگیزی اهل کتاب (مانده/۱۵) است (خاکپور و معارف، ۱۳۹۰). اما قرآن کریم با توجه به منویات مقام معظم رهبری (مدظله‌العالی) در آیه ۱۸۷ سوره آل عمران، وظیفه روشنگری و تبیین دستاوردها و اقدامات جامعه مذهبی را بر عهده دانشمندان و علمای اهل کتاب قرار داده و بیان داشته است «وَإِذْ أَخَذَ اللَّهُ مِيثَاقَ الَّذِينَ أُوتُوا الْكِتَابَ لَتُبَيِّنُنَّهُ لِلنَّاسِ وَلَا تَكْتُمُونَهُ» آیت‌الله طالقانی در تفسیر پرتوی از قرآن، به اهمیت این آیه شریفه اشاره کرده و بیان داشته است، در تمامی دوران تبیین و روشنگری جامعه، به‌عنوان یک مسئولیت و میثاق بر عهده علما و دانشمندان مذهبی است و آن‌ها موظفاند در تبیین و روشن ساختن فرمان الهی و

معارف دینی بکوشند زیرا آگاهی و تبیین برای مردم از هر سودی بالاتر است و این آگاهی می‌تواند در شناسایی منافع و مضرات کمک نماید (طباطبایی‌علایی، ۱۳۹۰: ۱۸).

با توجه به اینکه در سطح نیروهای مسلح جمهوری اسلامی ایران جامعه هدف یعنی کارکنان پایور و وظیفه و خانواده‌های آنان در معرض جنگ شناختی و ادراکی و تهدیدهای نرم دشمن قرار دارند. در این میان نقش روحانیون عقیدتی سیاسی ارتش به‌عنوان یکی از متولیان اجرای فریضه جهاد تبیین در اجرا و مدیریت این مسئله بسیار مهم تلقی می‌شود.

به‌رغم این که در سال‌های اخیر به‌صورت گسترده به موضوع جنگ نرم و جنگ شناختی دشمن پرداخته شده و پژوهش‌های فراوانی در این حوزه انجام پذیرفته، اما چگونگی نقش روحانیون عقیدتی سیاسی ارتش جمهوری اسلامی ایران در مدیریت جهاد تبیین تاکنون مورد بررسی و مطالعه علمی قرار نگرفته است؛ به همین دلیل این نقش مهم و کاربردی ناشناخته مانده است. مسئله اصلی این تحقیق مشخص نبودن نقش روحانیون عقیدتی سیاسی در مدیریت جهاد تبیین در سطح نیروهای مسلح ایران است. هدف اصلی از انجام این پژوهش شناخت نقش روحانیون عقیدتی سیاسی در شناخت نقش روحانیون در مدیریت جهاد تبیین با تکیه بر اندیشه‌های قرآنی مقام معظم رهبری (مدظله‌العالی) است. همچنین سؤال اصلی این پژوهش مشتمل بر این است که: نقش روحانیون عقیدتی سیاسی ارتش جمهوری اسلامی ایران در تحقق جهاد تبیین با تکیه بر اندیشه‌های مقام معظم رهبری «مدظله‌العالی» چیست؟ در خصوص ضرورت انجام این پژوهش می‌توان گفت:

الف) با انجام این پژوهش نقش روحانیون عقیدتی سیاسی جمهوری اسلامی ایران در تحقق جهاد تبیین مشخص می‌شود.

ب) یکی از مهم‌ترین فرامین مهم مقام معظم رهبری (مدظله‌العالی) در راستای چگونگی و تحقق اجرای آن مورد بررسی و مطالعه قرار می‌گیرد و اجرا می‌شود.

ج) برنامه‌ریزی مناسب‌تر در مدیریت جهاد تبیین در سطح نیروهای مسلح جمهوری اسلامی ایران فراهم می‌شود. د) در صرف منابع صرفه‌جویی بیشتری صورت

تحت عنوان «انقلاب اسلامی، جنگ روایت‌ها و جهاد تبیین» به تبیین شکل‌گیری انقلاب اسلامی و پروژه‌ی ایجاد و شکاف در علاقه‌طلبان به مقام معظم رهبری (مدظله‌العالی) و هدف‌گذاری دشمن در این زمینه پرداخته است. در این مقاله مهم‌ترین عرصه را جهاد تبیین معرفی کرده است زیرا دشمن به جنگ روانی دست زده است تا با وارونه جلوه دادن واقعیت‌ها رابطه مؤمنانه مؤمنین را قطع کند.

در پیشینه تحقیق، جهاد تبیین به‌عنوان یکی از مهم‌ترین فرایض در این تحقیقات و پژوهش‌های مشابه مورد تحقیق و بررسی واقع شده است و هر یک از پژوهش‌ها جلوه‌ای از اصول و مبانی و قواعد و کاربرد این فریضه مهم را مورد کنکاش قرار داده‌اند. بنابراین وجه تمایز و تشابه این تحقیق از سایر تحقیقات نگارش شده به شرح ذیل است:

وجه تمایز:

محوریت اندیشه‌های امام خامنه‌ای (مدظله‌العالی): این تحقیق به‌طور ویژه بر اساس آموزه‌ها و اندیشه‌های قرآنی امام خامنه‌ای (مدظله‌العالی) در زمینه جهاد تبیین بنا شده است که در مقایسه با تحقیقات دیگر که ممکن است به‌طور کلی به جهاد تبیین پرداخته باشند، یک نگرش تخصصی و متعهدانه ارائه می‌دهد.

تمرکز بر نقش روحانیون عقیدتی سیاسی: این پژوهش به جای بررسی گسترده نقش‌های مختلف در جهاد تبیین، به‌طور خاص نقش کاربردی و مؤثر روحانیون عقیدتی سیاسی را مورد بررسی قرار می‌دهد. این تمرکز خاص، به تعمق و تحلیل عمیق‌تری در مورد وظایف و تأثیرهای این گروه خاص از رهبران دینی می‌پردازد.

بررسی در چارچوب نیروهای مسلح: این تحقیق به‌طور خاص به نقش روحانیون در نیروهای مسلح پرداخته و به بررسی تأثیرها و وظایف آن‌ها در محیط نظامی و در چارچوب مدیریت جهاد تبیین می‌پردازد. این موضوع در بسیاری از تحقیقات مشابه مورد غفلت قرار گرفته است.

وجه تشابه

استفاده از منابع قرآنی و دینی: مانند بسیاری از تحقیقات مرتبط با جهاد تبیین، این پژوهش نیز به‌طور گسترده از منابع و متون قرآنی و دینی به‌عنوان مبانی نظری و

می‌پذیرد و از سویی دیگر در صورت عدم انجام دقیق این پژوهش، نقش روحانیون عقیدتی سیاسی در مدیریت جهاد تبیین ناشناخته باقی‌مانده و زیان‌های مادی و غیرمادی زیادی از جمله، کاهش اثربخشی برنامه‌های جهاد تبیین، ناهماهنگی در برنامه‌ریزی و اجرا و افزایش هزینه‌های اجرا بر نیروهای مسلح جمهوری اسلامی ایران تحمیل می‌شود.

پیشینه تحقیق

طی سال‌های اخیر رهبر معظم انقلاب اسلامی مفهوم و اصطلاح جهاد تبیین را بارها در محافل و سخنرانی‌های خود مطرح کرده‌اند. بررسی‌های به عمل آمده حاکی از آن است که تاکنون پژوهشی با موضوع نقش روحانیون عقیدتی سیاسی در وقوع این فریضه مهم با تکیه بر اندیشه‌های قرآنی مقام معظم رهبری (مدظله‌العالی) انجام نشده است. در این خصوص ملک‌زاده، محمد در سال (۱۴۰۲) در مقاله‌ای تحت عنوان کارکردها و پیامدهای جهاد تبیین در بین‌المللی شدن الگوی مقاومت از دیدگاه آیت‌الله خامنه‌ای (مدظله‌العالی) به توصیف و تبیین تأثیرهای ناشی از جهاد تبیین در گسترش هنجارهای مقاومت در عرصه بین‌المللی پرداخته است. عباسی شاهکوه، مهدی، غفاری هاشجین، زاهد، در سال (۱۴۰۲) در مقاله‌ای با عنوان «نسبت مفهومی جهاد تبیین حقیقت و مطالبه‌گری در منظومه اندیشگی آیت‌الله خامنه‌ای» به بررسی نسبت میان مفاهیم جهاد تبیین و مطالبه‌گری در نظام اندیشگی مقام معظم رهبری (مدظله‌العالی) پرداخته است. کوشکی، محمدصادق در سال (۱۴۰۱) در مقاله‌ای با موضوع «جهاد تبیین، چیستی، چرایی و چگونگی» با تکیه بر بیانات مقام معظم رهبری (مدظله‌العالی) به توضیح و تشریح جهاد تبیین پرداخته است همچنین در آن به علل پرداختن به این فریضه مهم و همچنین چگونگی اجرای این فریضه مهم در سطح جامعه پرداخته است. راجی، سید محمدحسین در سال (۱۴۰۱) با تألیف سه جلد کتاب با عنوان «تبیین با نور قرآن» ضمن توضیح تمامی ابعاد جهاد تبیین سعی کرده است با کمک آیات قرآن مباحث تبیینی را برای مخاطبین تشریح و تبیین کند. مقدمی شهیدانی، سهراب در سال (۱۴۰۰) در مقاله‌ای

برای تحقق بخشیدن به یک هدف است (مصباح، ۱۳۸۳: ۱۹).

مفهوم تبیین

واژه «تبیین» کلمه‌ای عربی است که در ساختار این زبان، به‌عنوان مصدر شناخته می‌شود. در لغت‌نامه دهخدا به معنای هویدا شدن، پیدا شدن و آشکار شدن و نیز هویدا کردن، پیدا کردن، بیان کردن و آشکارا ساختن است. (کلینی، ۱۳۷۹: ۲۵۹) مقام معظم رهبری (مدظله‌العالی) در تشریح واژه تبیین بیان می‌دارند: تبیین یعنی بیان حقیقت و از بین بردن غبار جهالت و تحریف اذهان زیرا ذهن انسان ممکن است دچار ابهام و مورد تحریف قرار بگیرد بنابراین معظم له اساس روش اسلامی و انقلابی را در تبیین دانسته‌اند از همین روست که به پرستاران می‌فرماید: «شما روایت کنید حقایق جامعه خودتان و کشور خودتان و انقلاب خودتان شما اگر روایت نکنید دشمن روایت می‌کند، شما اگر انقلاب را روایت نکنید دشمن روایت می‌کند» (بیانات مقام معظم رهبری (مدظله‌العالی) در جمع پرستاران و خانواده شهدای سلامت، ۱۴۰۰/۹/۲۱).

ضرورت جهاد تبیین روحانیون عقیدتی سیاسی

یکی از مهم‌ترین کارهایی که دشمن در حال حاضر خواهان انجام آن در قبال جمهوری اسلامی ایران است، تصویرسازی غلط از وضع کشور است نه فقط برای اغوای افکار عمومی دنیا، بلکه حتی برای اغوای افکار عمومی داخل خود کشور (راجی، ۱۳۹۹: ۶۶). دغدغه‌مندان در این حوزه خصوصاً روحانیون عقیدتی سیاسی چنانچه خواهان پیروزی در مقابل دشمنی‌ها و کارشکنی‌ها و وارونه نشان دادن حقایق از سوی دشمنان هستند موظف‌اند، اولاً: به فریضه جهاد تبیین به‌عنوان یک اصل و اصول اعتقادی مهم توجه خاص داشته باشند. عمار یاسر در دوران گذشته و امام خمینی (ره) در دوران اخیر و مقام معظم رهبری (مدظله‌العالی) در دوران حاضر با توجه به‌ضرورت و اهمیت دادن به این اصل و فریضه و نهادینه کردن این اصل در جامعه خود توانستند موفقیت‌های عظیمی را به بار آورند و در راه عمل به آن به و مدیریت آن در سطح جامعه مجاهدت پرداختند.

تحلیلی استفاده می‌کند. این وجه تشابه نشان‌دهنده پایبندی به اصول بنیادین دینی در تبیین و بررسی موضوع است. تأکید بر مقابله با جنگ نرم و تهاجم فرهنگی: این تحقیق، همانند بسیاری از تحقیقات دیگر، تأکید ویژه‌ای بر اهمیت مقابله با جنگ نرم و تهاجم فرهنگی دارد و راهکارهایی را برای تقویت فرهنگ مقاومت و جهاد ارائه می‌دهد.

مفهوم شناسی

مفهوم جهاد: از نظر لغوی «جهاد» از ریشه «جهد» و به معنای جهاد به معنای مشقت، تلاش، مبالغه در کار، به نهایت چیزی رسیدن و توانایی است (راغب اصفهانی، ۱۳۷۰: ۲۰۸). مقام معظم رهبری (مدظله‌العالی) در تعریف جهاد عنوان می‌کنند: «جهاد یعنی تلاش در مقابله با دشمن بنابراین هر تلاشی جهاد نیست، خیلی‌ها تلاش می‌کنند، تلاش‌های علمی زیادی می‌کنند، تلاش اقتصادی می‌کنند که خوب و بجاست، اما جهاد نیست جهاد، یعنی تلاشی که هدف‌گیری در مقابل دشمن در آن وجود داشته باشد، این جهاد است» (بیانات مقام معظم رهبری (مدظله‌العالی) در دیدار با مداحان، ۱۴۰۰/۱۱/۱۳).

واژه «جهاد» در متون دینی درباره کارهای ارزشمند دیگری غیر از مبارزه در میدان جنگ نیز به کار رفته است؛ مانند جهاد اکبر که اشاره به مجاهدت و تلاش در برابر شیطان و هوای نفس دارد. در قرآن کریم در حداقل ۱۷ سوره (بقره، آل عمران، مائده، انفال، توبه، نحل، حج) و قریب به ۴۰۰ آیه در رابطه با جهاد نازل شده است که نشان‌دهنده اهمیت این واژه و انجام آن از دیدگاه قرآن است. همچنین در احادیث متعددی، امر به معروف و نهی از منکر، سخن گفتن به عدالت در برابر سلطان ستمگر، تلاش مرد برای زنده کردن سنتی نیکو در جامعه، خوب شوهرداری کردن زن و تلاش مرد برای کسب روزی حلال برای خانواده به‌عنوان جهاد معرفی شده است. (حرعاملی، ۱۳۸۳: ۱۶۱) علامه طباطبایی، جهاد و مجاهده را مبالغه در جهد و به معنی به کار بستن قدرت و طاقت معنی کرده است پس جهاد و مجاهده، به معنای به کار بستن نهایت درجه طاقت و قدرت است (قرایی آشتیانی و پور صادق، ۱۳۹۸: ۱۰). برخی دیگر در تعریف آن می‌گویند: تلاش کردن و به کار گرفتن نیرو و توان

و این امر امکان‌پذیر نخواهد بود مگر با الهام‌گیری از مصلحان تاریخی که این فریضه را سرلوحه خود قرار داده‌اند. بنابراین نیروهای مسلح نیز با توجه به اینکه از جنگ ادراکی و ذهنی دشمن مصون نخواهد بود روحانیون عقیدتی سیاسی می‌توانند با زبان‌گویی خود ضمن تبیین مسائل و برطرف کردن شبهات و به‌واسطه‌ی نقش‌های مستقیم و غیرمستقیمی که در این زمینه دارند گام‌های مهمی بردارند. پذیرش یک امر برای انسان مستلزم آن است که در یک سیر منطقی، دلایل آن امر برای فرد مورد پذیرش واقع شود، به بیان دیگر، وی قانع شود که آنچه به آن فراخوانده شده است، دارای پشتوانه شرعی یا عقلانی است.

روش‌شناسی تحقیق

این تحقیق از نظر هدف، کاربردی است و با روش‌های توصیفی و موردی زمینه‌ای انجام شده است. به‌منظور گردآوری داده از مطالعات کتابخانه‌ای و ابزار پرسشنامه محقق ساخته استفاده شده است. روایی محتوایی پرسشنامه با استفاده از ضریب لاوشه و با بهره‌مندی از نظرات تعداد ۲۰ نفر از خبرگان پژوهش انجام شد. جامعه آماری در بخش تحلیل پرسشنامه و آمارهای استنباطی تعداد ۷۰ نفر از صاحب‌نظران حوزه‌های فرهنگی و سیاسی است. پایایی پرسشنامه با استفاده از آلفای کرونباخ انجام شد و در بخش آمارهای استنباطی از ضریب چولگی و کشیدگی برای تعیین پارامتریک بودن داده‌ها و از آزمون χ^2 برای تأیید سطح اهمیت مؤلفه‌ها استفاده شد.

تجزیه و تحلیل یافته‌های تحقیق

یافته‌های تحقیق

ابزارهای عملیاتی که روحانیون عقیدتی سیاسی نیروهای مسلح می‌بایست در تحقق مدیریت جهاد تبیین استفاده کنند و به‌وسیله آن‌ها در دو بعد مستقیم و غیرمستقیم به ایفاء نقش بپردازند به شرح ذیل قابل بررسی و ارائه است.

نقش مستقیم روحانیون عقیدتی سیاسی در مدیریت جهاد تبیین

(صلح میرزائی، ۱۴۰۱: ۲۸۶). ثانیاً: ضمن شناسایی وجوه ضرورت تبیین در عصر حاضر که شامل وجه خاص جهاد تبیین که همان تقابل و مبارزه با دشمن است و وجه عام آن که شامل تلاش برای تبیین حقیقت برای ذات حقیقت که مصداق اتم آن همان انسان کامل و امام عدل است تمهیدات خود را به کار ببندند (نصیری فرد، ۱۴۰۱: ۳۳).

مقام معظم رهبری (مدظله‌العالی) در اهمیت تبلیغ و تبیین می‌فرمایند: «در دست دشمن شمشیرهای آخته‌ی برآن خون‌ریز وجود دارد، ما چه کار می‌خواهیم بکنیم؟ تبلیغ، اینجا اهمّیت مضاعف پیدا می‌کند. امروز، هم سخت‌افزارهای مخالف، معارض و معاند تطوّر پیدا کرده، پیشرفت پیدا کرده که اشاره کردم، هم نرم‌افزارها؛ شیوه‌های باورپذیر کردن پیام را — چیزهایی که در گذشته، هیچ‌کس بلد نبود با پشتیبانی علمی روانشناسی و امثال اینها رایج کردند؛ اینها ابزارهای نرم‌افزاری است، اینها خیلی مهم است. جوری حرف می‌زند، جوری فیلم درست می‌کند، جوری صحنه‌سازی می‌کند، جوری در روزنامه تیتراژ می‌زند که کسی که ملاحظه می‌کند، تردید نمی‌کند که این درست است؛ در حالی که صد درصد غلط است. ما امروز با اینها مواجهیم. اگر از این چیزها غفلت کردیم، اگر امروز حوزه‌ی علمیه از اهمّیت تبلیغ و حساسیت تبلیغ و مضاعف بودن وظیفه‌ی تبلیغ غفلت بکند، دچار عارضه‌ای می‌شویم که جبران آن به‌آسانی ممکن نیست؛ نمی‌گوییم محال است اما به‌آسانی ممکن نیست و دچار استحاله‌ی فرهنگی می‌شویم. اگر لاسمح‌الله استحاله‌ی فرهنگی پیش بیاید، درست کردنش، جبران کردنش دیگر کار یک ذره و دو ذره نیست. امام در یک مواردی مکرر می‌فرمودند که اگر چنین اتفاقی بیفتد، اسلام یک سیلی‌ای خواهد خورد که تا سال‌های متمادی اثرش بر روی او باقی خواهد ماند» (بیانات مقام معظم رهبری (مدظله‌العالی) در دیدار با مبلغین و طلاب حوزه‌های علمیه کشور، ۱۴۰۲/۴/۲۱).

بنابراین امروزه تمامی روحانیون خصوصاً روحانیون شاغل در عقیدتی سیاسی که به‌عنوان پرچم‌داران مقابله با تهدیدهای نرم و جنگ ذهنی و ادراکی در نیروهای مسلح شناخته می‌شوند و موظف‌اند به مقتضای تلبس به لباس مقدس روحانیت از اسلام و قرآن دفاع کنند

الف) گفت‌وگو و تبلیغ

خنثی خواهد شد؛ باید بدانیم طرف مقابلمان در چه مرحله‌ی فکری قرار دارد تا محتوا را، ماده را و صورت را — هیئت را — بر طبق نیاز او تنظیم کنیم؛ بدون این فایده‌ای ندارد. علاوه بر اینکه سطح فکر جوان ما، نوجوان ما، مخاطب ما، بالا رفته، یک آفتی هم وجود دارد و آن اینکه در این آشفته‌بازار صداهای مختلف فضای مجازی و تکثیر رسانه‌ای که وجود دارد، در این صداهای گوناگون، یک صدا در انزوا قرار گرفته و آن، صدای انتقال معارف نسلی و خانوادگی است. پدرها، مادرها خیلی چیزها را به بچه‌هایشان یاد می‌دادند؛ خیلی از این مردم ما، یعنی شاید بشود گفت اکثر آن‌ها، معلومات دینی‌شان، دانسته‌های دینی‌شان، از زبان و رفتار پدر و مادر به اینها منتقل شده بود؛ این صدا امروز ضعیف شده؛ در این غوغای تکثیر رسانه‌ای این صدا ضعیف شده؛ این هم یک نکته است که مخاطب ما، هم مخاطب بسیاری از حرف‌ها است، هم انواع و اقسام مطالب به ذهن او رجوع می‌کند، هم از این طرف دچار مشکل است» (بیانات مقام معظم رهبری (مدظله‌العالی) در دیدار با مبلغین و طلاب حوزه‌های علمیه کشور، ۱۴۰۲/۴/۲۱).

مقام معظم رهبری (مدظله‌العالی) در خصوص گفت‌وگو نیز می‌فرمایند: «هیچ چیزی جای گفت‌وگو رودررو و دیدار چهره به چهره را نمی‌گیرد، همانی که سنت قدیمی روحانیون ما بوده است که بر روی منبر بنشینند یا بعد از منبر با مردم چهره به چهره به صورت مستقیم به گفت‌وگو بپردازند در این کار یک اثری مهم هست و اینکه خیلی از ابهامات و سؤال‌ها و مطالبی که ممکن است ذهن جوان نسل امروز ما را مخدوش کند، برطرف می‌کند در این صورت ابهامات برطرف و گره‌ها باز خواهد شد (بیانات مقام معظم رهبری (مدظله‌العالی) در دیدار با جمعی از دانشجویان، ۱۳۹۶/۳/۱۷). ایشان در جایی دیگر علما را به ارتباط با جوانان و دانشجویان و حضور در مراکز دانشجویی سفارش کردند و گفتند: «با حرف نو، بیان نو و منطق نو، با جوانان گفتگو و گره‌های ذهنی آن‌ها را باز کنید البته در برابر شبهاتی هم که پاسخ آن‌ها را نمی‌دانیم بگوییم نمی‌دانم یا باید بررسی کنم» (بیانات مقام معظم رهبری (مدظله‌العالی) در دیدار با خبرنگاران، ۱۴۰۱/۱۲/۴).

ب) مشاوره و راهنمایی اخلاقی

یکی از بسترهایی که روحانیون عقیدتی سیاسی در می‌بایست به مدیریت جهاد تبیین بپردازند و نقش ایفاء کنند گفت‌وگو و تبلیغ است. این روش در قرآن کریم نیز مورد تأکید واقع شده است. کما اینکه در آیات متعدد از جمله آیات (سوره هود، ۲۸، ۲۷، ۲۵) نوح (ع) از این شیوه برای تبیین رسالت خود برای قومش استفاده کرده است. برای نمونه در آیه ۲۸ آنجا که می‌فرماید: «قَالَ يَا قَوْمِ أَرَأَيْتُمْ إِن كُنتُمْ عَلَيَّ بَينَهُ مِن رَّبِّي وَأَتَانِي رَحْمَةً مِّنْ عِنْدِهِ فَعَمَّيْتُ عَلَيْكُمْ أَن نُّزِّلَ مَكْمُوهًا وَ أَنْتُمْ لَهَا كَارِهُونَ» «نوح به قوم خود گفت: آیا اگر ببینید که من بر دلیل روشنی از طرف پروردگارم باشم و او از نزد خودش، رحمت (ویژه‌ی نبوت) را به من داده باشد که بر شما مخفی مانده است، (آیا باز هم سرپیچی می‌کنید؟) آیا شما را به پذیرش آن وادار کنیم، در حالی که نسبت به آن کراهت دارید؟» (قرآنی، آیه ۲۸، هود) جدای از انواع گفت‌وگو که در یک تقسیم‌بندی کلی شامل گفت‌وگوی اتفاقی، گفت‌وگوی برنامه‌ریزی شده، گفت‌وگوی صریح، مردم، معاشرتی، روشمند و... باشد. (نصیری فرد، ۱۴۰۱: ۱۳۴) و شیوه شاخص که در فضای حقیقی روحانیون عقیدتی سیاسی می‌توانند به تبیین مسائل بپردازند، دیدارهای چهره به چهره با کارکنان پایور و وظیفه و برپایی حلقه‌های محبت و معرفت می‌باشد که این موارد در قالب طرح‌های فرهنگی مختلف نیز تدبیر و در سطح نیروهای مسلح اجرایی و در حال اجرا است.

امام خامنه‌ای (مدظله‌العالی) در خصوص شیوه اثربخش تبلیغ می‌فرمایند: «اولین نکته در تبلیغ، شناخت مخاطب است. اگر ما بخواهیم درست تبلیغ بکنیم باید مخاطب خودمان را بشناسیم. حالا من باب مثال عرض بکنیم که امروز سطح آگاهی عمومی — جوان و غیر جوان — با گذشته قابل مقایسه نیست؛ واقعاً قابل مقایسه نیست. تقریباً همه عمر تبلیغی بنده — شصت سال، بیشتر — با جوان‌ها گذشته؛ من از دوره جوانی در مشهد، جلسات داشتم که جوان‌ها می‌آمدند، دانشگاهی‌ها می‌آمدند، دانشجویها می‌آمدند، دانش‌آموزهای دبیرستان می‌آمدند آن روز هم فکر بچه‌ها خوب بود، جوان‌ها خوش فکر بودند اما با امروز قابل مقایسه نبود؛ سطح فکر بالا رفته. تبلیغ بدون توجه به این واقعیت

نظامی و حتی خانواده‌ها به صورت حلقه‌های محبت و معرفت به تبیین مسائل مختلف برای روشنگری می‌پردازند. مقام معظم رهبری (مدظله‌العالی) در اهمیت این موضوع می‌فرماید: «تشکیل حلقه‌های معرفتی از فضایی جوان و پرشمار و صاحب‌فکر در شهرهای مختلف با محوریت علمای بزرگ گامی مؤثر در تحقق جهاد تبیین و ارتباط با جوانان دانسته و عنوان کردند: از شبهه نباید رنجید همچنان که شهید مطهری خودش شبهه و پاسخ آن را کشف می‌کرد» (بیانات مقام معظم رهبری (مدظله‌العالی) در دیدار با خبرنگاران، ۱۴۰۱/۱۲/۴).

همچنین در اهمیت این موضوع برای روحانیون بیان می‌دارند: اینکه بین دو نماز امام جماعت بایستد و یا بر روی منبر برود و با مردم حرف بزند و اینکه مثلاً فرض کنید تخته‌سیاه به مسجد ببرند حدیث بنویسند و برای جوانان و مردم مسائل را تبیین نمایند و یا بنشینند با جوانان در مسجد حلقه‌های معرفت و محبت تشکیل دهند و سؤالات را بشنوند این کارها حالا آن طور که انسان احساس می‌کند از گزارش‌ها و حرف‌ها رایج است، آن زمان رایج نبود آن زمان ائمه جماعات و روحانیون به این اکتفا می‌کردند که بروند نماز بخوانند و از مسجد بیرون آیند حالا یکی دو مسئله شرعی هم جواب دهند سؤالی بشود یا نشود بیش از این نبود اما امروز بحمدالله این چیزها رایج است و باید روزبه‌روز به آن کیفیت داد (بیانات مقام معظم رهبری (مدظله‌العالی) در دیدار ائمه جماعات استان تهران، ۱۳۹۵/۵/۳۱).

ج دیدار چهره به چهره

یکی دیگر از روش‌هایی که روحانیون شاغل در عقیدتی سیاسی می‌توانند در مدیریت جهاد تبیین نقش آفرینی کنند دیدار چهره به چهره است. این روش از روش‌های انتقال پیام به صورت چهره به چهره در سیره انبیاء و رسولان نیز بوده است بیش از ده آیه از قرآن با کلمه «قل» شروع می‌شود که همه آن‌ها نشان‌گر انتقال پیام به صورت چهره به چهره است برای نمونه آیه ۳۱ و ۳۲ سوره آل عمران بر این شیوه اشاره دارد آنجا که پیغمبر (ص) به صورت چهره به چهره با قوم خود سخن می‌گوید و می‌فرماید: «قُلْ إِنْ كُنْتُمْ تُحِبُّونَ اللَّهَ فَاتَّبِعُونِي يُحْبِبْكُمُ اللَّهُ وَيَغْفِرْ لَكُمْ ذُنُوبَكُمْ وَاللَّهُ غَفُورٌ رَحِيمٌ» (آل عمران، آیه ۳۱)، بگو: «اگر خدا را دوست می‌دارید، از من پیروی

از جمله مسائلی که در فرهنگ اسلامی به آن اهمیت فراوانی داده شده و در کتاب خدا و نهج‌البلاغه و احادیث اسلامی، پیرامون آن بحث و گفت‌وگو به عمل آمده، مسئله «مشاوره» و «اصطکاک افکار» و «تبادل نظرها» است که همه افراد جامعه، از شخصیت‌های بزرگ و معصوم گرفته تا آخرین فرد، مأمور به اجرای آن می‌باشند. هرچند انگیزه «مشاوره» در افراد معصوم، با انگیزه آن در دیگر افراد، متفاوت است، بنابراین از نقش‌های بسیار مهم در مدیریت جهاد تبیین که روحانیون در سطح نیروهای مسلح می‌توانند اثربخشی داشته باشند مهارت مشاوره و راهنمایی اخلاقی کارکنان در موضوع‌های مختلف از جمله موضوع‌های تبیینی است. قرآن کریم در خصوص اهمیت مشاوره و راهنمایی می‌فرماید: فَبِمَا رَحْمَةٍ مِنَ اللَّهِ لِنْتَ لَهُمْ وَ لَوْ كُنْتَ فَظًا غَلِيظَ الْقَلْبِ لَانْفَضُّوا مِنْ حَوْلِكَ فَاعْفُ عَنْهُمْ وَ اسْتَغْفِرْ لَهُمْ وَ شَاوِرْهُمْ فِي الْأَمْرِ فَإِذَا عَزَمْتَ فَتَوَكَّلْ عَلَى اللَّهِ إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ الْمُتَوَكِّلِينَ. در پرتو رحمت خدا، به آنان نرم‌خو شده‌ای هرگاه تند و سخت دل بودی، از دور تو پراکنده می‌شدند، آنان را ببخش و برای آنان آمرزش بخواه، در کارها با آنان مشورت بنما و هر موقع تصمیم‌گیری به خدا توکل کن که خدا متوکلان را دوست دارد. (آل عمران، آیه ۱۵۹) با توجه به ظهور آسیب‌های روحی، روانی و اجتماعی در جامعه امروز که جامعه کارکنان نیروهای مسلح نیز از آن مستثنی نیستند ضرورت توجه به علم روانشناسی و مشاوره بیش از پیش احساس می‌شود. در ارائه مشاوره تنها تعهد کافی نیست، بلکه تعهد همراه با تخصص بسیار امری مهم و ضروری است و روحانیون باید به این مسئله توجه کنند؛ بنابراین روحانیون با توجه به حضورشان در بین کارکنان و ارتباط نزدیک و صمیمی با آنان باید در راستای تقویت دانش و مهارت مشاوره‌ای خود نیز تلاش کنند.

ج حلقه‌های معرفت و محبت

یکی از برنامه‌های مهم در طرح‌های فرهنگی که توسط سازمان عقیدتی سیاسی طرح‌ریزی شده است برگزاری حلقه‌های محبت و معرفت به شکل کاملاً سنتی و غیررسمی پس از اقامه نمازهای جماعت روحانیون است که در این طرح روحانیون با طرح سؤالات سیاسی، اعتقادی، اجتماعی و... در جمع سربازان و کارکنان

کنید! تا خدا (نیز) شما را دوست بدارد؛ و گناهانتان را ببخشد؛ و خدا آمرزنده مهربان است». (مکارم شیرازی، ۱۳۹۲: ۴۸).

با توجه به فعالیت‌های فرهنگی روحانیون در سطح نیروهای مسلح ایران و با نگرش به اینکه بخش قابل توجهی از جوانان برای خدمت سربازی در این نهاد مقدس مشغول خدمت می‌باشند و کمابیش با شبهات ذهنی که بخشی از شبهات مقوله امور دینی و اعتقادی آن‌ها را تحت شعاع قرار می‌دهد و در این راستا تبیین مسائل توسط روحانیون می‌تواند خیلی راه‌گشا باشد. بنابراین در سطح نیروهای مسلح برنامه‌ای با عنوان دیدار چهره به چهره برای روحانیون پیش‌بینی شده است. مقام معظم رهبری (مدظله‌العالی) در این خصوص چنین بیان می‌دارند: «هیچ‌چیزی جای این دیدار رودررو و دیدار چهره به چهره را نمی‌گیرد همان که سنت قدیمی روحانیون ما بوده است که بنشینند روی منبرها با مردم چهره به چهره حرف بزنند در این کار اثری بس بزرگ است» (صلح میرزایی، ۱۴۰۰: ۱۵۷).

قالب افرادی که در دیدارهای چهره به چهره و حلقه‌های معرفت روحانیون عقیدتی سیاسی با آن‌ها معاشرت می‌کنند قاعدتاً قشر جوان شامل کارکنان پایور و وظیفه می‌باشند. یکی از مصادیق بارز بصیرت و اجرای جهاد تبیین در این مقوله توسط روحانیون عقیدتی سیاسی این است که این جوانان که خیل عظیمی از آن‌ها در ارتش مقدس جمهوری اسلامی ایران انجام وظیفه می‌نمایند بدانند که به کدام امور نیازمند می‌باشند.

بنابراین از وظایف اصلی و نقش‌های اصلی روحانیون در ارتش ج.ا.ا در اجرای فریضه‌ی جهاد تبیین این است که قدرت سینه‌به‌سینه شدن و مواجه شدن با این لشکر عظیم دشمن و دشمنی‌ها را در خود نهادینه کند و در دیدارهای چهره به چهره و محفل‌های معرفت و محبت با تبیین صحیح، حقایق را به شکل درست و جامع برای جامعه هدف مشخص نماید. معظم له در خصوص امام جماعت مساجد و حضور آن‌ها و دیدار با جوانان می‌فرماید: «امامت مسجد شغلی مهم و اساسی است و نباید با نگاهی حاشیه‌ای به این مأموریت مهم، در حق مسجد کم گذاشت، بلکه باید با «حضور منظم و با طمأنینه، ادای با کیفیت نماز، گفت‌وگو با مردم و

تشکیل حلقه‌های معرفتی و پاسخ به سؤالات جوانان»، حق مسجد را ادا کرد» (بیانات مقام معظم رهبری (مدظله‌العالی) در دیدار ائمه جماعات استان تهران، ۱۳۹۵/۵/۳۱).

د) سخنرانی

یکی دیگر از بسترهای مهمی که روحانیون عقیدتی سیاسی می‌توانند در زمینه «مدیریت جهاد تبیین» به ایفاء نقش بپردازند «سخنرانی» است که امروزه در فضای مجازی و واقعی، از این ابزار استفاده فراوانی می‌شود. در دنیای رقابتی و حرفه‌ای امروز، دارا بودن مهارت سخنوری نه تنها بسیار جذاب است، بلکه برای هر فردی ضروری است. سخنرانی یعنی اینکه برخورداری از توانایی کلامی مؤثر و شیوا بدین معنا که شخص سخنران به گونه‌ای صحبت کند که مخاطب را به حرکت درآورد.

قرآن کریم در آیات مختلف از جمله آیات (۹ و ۶۳ سوره نساء) و (۲۳۵ و ۸۳ سوره بقره)، (۲۴ سوره طه)، (۲۳ و ۲۸ و ۵۳ سوره اسراء)، (۱۲۵ سوره نحل) برای شیوه سخنوری مطابق این آیات توصیه‌ها و دستوراتی داده است از جمله این که حرف و سخن باید: مستدل و محکم، پسندیده و به‌اندازه، نرم و مهربانانه، شیوا و رسا و واضح، کریمانه و بزرگووارانه، زیبا نیکو و مطلوب، بهترین نحو، قابل پذیرش و عمل به آن‌ها آسان باشد. (طباطبایی، نرم‌افزار تفسیر) در این رابطه معظم له می‌فرماید: «بارها گفته‌ام و باز هم می‌گویم در رأس نقشه‌های دشمن تبلیغ است و علاج آن تبیین حقیقت است» (بیانات مقام معظم رهبری (مدظله‌العالی) در دیدار با مردم قم، ۱۴۰۱/۱۰/۱۹). معظم له ضمن مهم شمردن کارهای تبلیغی روحانیون در خصوص سخنرانی‌های تبلیغی می‌فرماید: «امروز کدام محتوا مهم است؟ ما باید چه چیزی را در منبر تبلیغ، برای مردم بیان کنیم؟ می‌توان در یک کلمه گفت: مباحثی که عقاید دینی آن‌ها را مستحکم و راسخ کند؛ لیکن همین جمله، قابل تفسیر و تبیین است. بعضی از عقاید دچار تزلزل و اضطراب نیست. آن کس که می‌خواهد مخاطب خود را هدایت کند، ابتدا باید ببیند آن بخش جهالت او و آن بخش آسیب‌پذیر ذهن او، کجاست. باید آن امواجی را که بر روی ذهن مخاطبین شما تلاش و

(۱۳۸۵/۸/۱۷)

نقش غیرمستقیم روحانیون عقیدتی سیاسی در مدیریت جهاد تبیین

الف) مکتوبات و نشریات

تحقیق، پژوهش، فناوری و تولید علم از منطق قرآن کریم جایگاهی بس عظیم، مقدس و نقش آفرین دارد به گونه‌ای که قرآن کریم در آیات بسیاری اسلام را دین تحقیق و تفقه، تدبر و تفکر و دین پژوهش و تعقل تعریف می‌کند. پژوهش به قدری نزد قرآن و خدا مقامی رفیع دارد که قرآن از صاحبان اندیشه، فکر و تحقیق و اندیشمندان به عنوان اخذ میثاق و پیمان الهی یاد می‌کند و کاری در ردیف رسالت انبیاء شمرده می‌شود. «وَإِذْ أَخَذَ اللَّهُ مِيثَاقَ الَّذِينَ أُوتُوا الْكِتَابَ لَتُبَيِّنُنَّهُ لِلنَّاسِ وَلَا تَكْتُمُونَهُ فَنَبَذُوهُ وَرَاءَ ظُهُورِهِمْ وَأَشْرَوْا بِهِ ثَمَنًا قَلِيلًا فَبَيَّسَ مَا يَشْتَرُونَ» (آل عمران، آیه ۱۸۷) بنابراین با این توضیحات روحانیون عقیدتی سیاسی در این مقوله نیز باید دست بر قلم برداشته و با تألیف کتاب، مقاله، نشریه و... در راستای توضیح و تفسیر جهاد تبیین، الزامات جهاد تبیین، شناخت مؤلفه‌ها و حتی راهکنش‌ها و مهارت‌های انجام جهاد تبیین برای کارکنان برآیند.

یکی از بهترین کارهایی که در راستای انجام جهاد تبیین و مدیریت جهاد تبیین روحانیون می‌توانند در این مقوله انجام دهند تشکیل گروه‌های اندیشه‌ورز است که این افراد می‌توانند ابهامات و سؤالاتی که در فضای مجازی برای کارکنان و خانواده‌های آنان پدید می‌آید را احصاء کرده و درصدد پاسخ به آن‌ها برآیند. برای نمونه سازمان عقیدتی سیاسی ارتش با تشکیل قرارگاه جهاد تبیین که بخشی از افراد قرارگاه را روحانیون نخبه و شاغل در سازمان تشکیل می‌دهد، توانسته است در سطح نیروهای مسلح از این حیث پیش‌تاز باشد و در اجابت فرمان فرماندهی معظم کل قوا مبنی بر توجه و اجرا جهاد تبیین اقدامات شاخصی را انجام دهد. بنابراین در این خصوص معظم له می‌فرماید: «فرض کنید در جامعه‌ای امکان حرف زدن از قبیل گفت‌وگو، سخنرانی، دیدار چهره به چهره و تشکیل حلقه‌های معرفتی را از صاحبان فضائل و افکار صحیح بگیرند و اجازه ندهند، حرف بزنند ببینید چه خسارت بزرگی پیش خواهد

کار می‌کند تا تخریب نماید، بشناسید تا بدانید جوان، چه چیزی را احتیاج دارد که به او بگویید. طوری نباشد که ده‌ها سؤال در ذهن مخاطب ما وجود داشته باشد و ما به جای پاسخگویی به آن سؤال‌ها و استفهام‌ها، یک مطلب دیگر را که اصلاً برای او مورد سؤال نیست، مطرح کنیم» (بیانات مقام معظم رهبری (مدظله‌العالی) در دیدار جمعی از روحانیون، ۱۳۷۷/۲/۲).

با این تأکیدات معظم‌له سخنرانی با توجه به اینکه جمعیت عظیمی را می‌تواند تحت پوشش قرار دهد از نقش‌های مناسبی است که روحانیون عقیدتی سیاسی می‌توانند برای انجام مدیریت جهاد تبیین ایفای نقش کنند. در واقع با سخنرانی می‌شود با افرادی مرتبط شویم که دارای علائق و اهداف مشترکی با ما باشند و با انتقال پیام آن‌ها را نیز در اجرای این فریضه مهم همراهی و مدیریت کنیم.

ه) مقابله با تهاجم فرهنگی

سیمای تهاجم فرهنگی و توطئه‌های دشمن برای بی‌دین کردن مسلمانان را در آیات مختلفی می‌بینیم. از جمله: «وَدَّتْ طَائِفَةٌ مِّنْ أَهْلِ الْكِتَابِ لَوْ يُضِلُّوكُمْ وَمَا يُضِلُّونَ إِلَّا أَنْفُسَهُمْ وَمَا يَشْعُرُونَ» «گروهی از اهل کتاب دوست دارند که شما را گمراه کنند، ولی جز خودشان را گمراه نمی‌کنند و (این را) نمی‌فهمند» این آیه خبر از کینه‌های مکتبی، خیر از لجاجت و کفر و خبر از راهکنش فریبنده دشمن می‌دهد که مجموعاً یک تهاجم فرهنگی برخاسته از باطن تاریک، به کارگیری شیوه‌های کتمان، زیر سؤال بردن و تضعیف و تزلزل عقاید توده مردم است. از منظر اندیشه‌های قرآنی مقام معظم رهبری (مدظله‌العالی) یکی دیگر از نقش‌های مهم روحانیون برای تحقق مدیریت جهاد تبیین در سطح نیروهای مسلح مبارزه با تهاجم فرهنگی و آشنا و هوشیار کردن کارکنان با این مسئله مهم است. معظم‌له در این باره می‌فرماید: «امروز تهاجم فرهنگی با استفاده از ابزارها و فناوری‌های جدید ارتباطی خیلی جدی است؛ صدها وسیله و راهرو اطلاعات به سمت فکر جوان و نوجوان ما وجود دارد؛ از انواع شیوه‌های تلویزیونی و رادیویی و رایانه‌ای و امثال این‌ها دارند استفاده می‌کنند؛ و همین‌طور به صورت انبوه، افکار و شبهه‌های گوناگون را در آن‌ها می‌ریزند. باید در مقابل اینها ایستاد.» (بیانات دیدار با روحانیون،

آمد همین خسارت شاید از جهتی بزرگ‌تر از این خسارت، خسارت آن جمعی است که از ابزار علمی از جمله استفاده از مکتوبات و نشریات بی‌نصیب باشد زیرا نشریات و مکتوبات چیزهایی را منعکس می‌کنند، بیان ساده و عادی نمی‌تواند آن را بیان و منعکس کند، مخصوصاً به نسل‌های آینده و نسل کنونی» (بیانات مقام معظم رهبری (مدظله‌العالی) در دیدار با گروهی از خانواده شهدا و جانبازان و اقشار مردم، ۱/۸/۱۳۷۰).

← (ب) نظارت و آگاه‌سازی

یکی دیگر از بسترهای جهاد تبیین در سطح نیروهای مسلح که روحانیون عقیدتی سیاسی می‌توانند به ایفاء نقش بپردازند آگاه‌سازی کارکنان و خانواده‌های آنان است؛ بنابراین لازم است از این بستر به‌عنوان ابزاری تأثیرگذار در مدیریت جهاد تبیین به بهترین شکل استفاده شود. در این بستر برای انجام فریضه جهاد تبیین لازم است روحانیون عقیدتی سیاسی از چند مؤلفه مهم برخوردار باشند که عبارتند از: اخلاص، دانش و تخصص لازم، صداقت و راستی، عدالت و انصاف، تواضع و فروتنی، بردباری و سعه‌صدر، حسن استماع و دریافتن مقصود مخاطب، سخن گفتن به‌اندازه فهم مخاطب، احترام و تکریم.

در خصوص نقش‌آفرینی روحانیون عقیدتی سیاسی در این مقوله باید بین حوزه نظارت و حوزه آگاه‌سازی تفاوت قائل شد. در حوزه نظارت برای مدیریت جهاد تبیین موارد متعددی وجود دارد که روحانیون عقیدتی سیاسی می‌توانند به نقش‌آفرینی بپردازند. بنابراین مهم‌ترین و اصلی‌ترین حوزه نظارت مربوط به نظارت به فضای مجازی و بهره‌گیری از فضای مجازی برای انجام جهاد تبیین و مدیریت آن می‌باشد. مقام معظم رهبری (مدظله‌العالی) نیز در این خصوص چنین بیان می‌فرماید: «دستگاه‌های مختلفی در فضای مجازی حضور دارند اما حضور در این فضا باید یک حضور جریان ساز باشد ضمن اینکه بهترین راه شناسایی و ارتباط با گروه‌های موثر فرهنگی و یافتن سؤال‌ها و سرخ‌های فکری آنان استفاده از فضای مجازی است» (بیانات مقام معظم رهبری (مدظله‌العالی) در دیدار با مسئولان دفتر تبلیغات اسلامی حوزه علمیه قم، ۷/۱۱/۱۳۹۷).

با توجه به مطالبی که گفته شد استفاده آسان از ابزارهای

مهم ارتباطی در جامعه اسلامی سبب شده است که اقشار مختلف جامعه که کارکنان نیروهای مسلح و خانواده‌های آنان نیز نمی‌توانند از این حیث جدا باشند بخش زیادی از وقت خود را در فضای مجازی سپری کنند و با توجه به جذابیت‌های رسانه‌های اجتماعی ناخواسته تحت تأثیر اطلاعات منتشر شده در آن‌ها قرار گیرند در این میان دشمنان قسم‌خورده نظام اسلامی با استفاده از این فرصت به وجود آمده نهایت تلاش خود را برای از بین بردن ارزش‌های الهی و هجمه گسترده به دین و مقدسات جامعه اسلامی به‌کار برده‌اند و تلاش می‌کنند فرهنگ و اعتقادات مردم را تحت تأثیر اندیشه‌های منحرف و باطل خود قرار دهند که سخنان مقام معظم رهبری (مدظله‌العالی) نیز تأکید بر همین مطلب می‌باشد.

البته قابل ذکر است که روحانیون عقیدتی سیاسی بنابر تدبیر مبادی ذی‌ربط سازمان عقیدتی سیاسی و دغدغه‌های معظم‌له در این خصوص به شکل ویژه به فعالیت‌های فرهنگی و مجازی مشغول شده و کانال‌های مختلف را برای تبیین و تنویر افکار کارکنان و خانواده‌های آنان فراهم کرده‌اند و نقش خود را همراه با نظارت دقیق بر این فضا انجام می‌دهند، البته این نظارت و فعالیت در عرصه جهاد تبیین در سطح نیروهای مسلح باید به شکل جدی‌تر دنبال شود. برای نمونه در خصوص آگاه‌سازی روحانیون عقیدتی سیاسی ارتش در راستای مدیریت جهاد تبیین در سطح ارتش برنامه‌های مختلفی در حال انجام است که مهم‌ترین آن‌ها طرح‌های فرهنگی مصباح ۱۶ گانه است که در سازمان عقیدتی سیاسی ارتش و در سراسر ارتش ج.ا.ا در حال اجرا است که اجرای هرکدام از این مصابیح در انجام فریضه جهاد تبیین در سطح ارتش ج.ا.ا و خنثی‌سازی عملیات روانی دشمن در سطح ارتش تأثیرهای مهمی دارد. از جمله برنامه‌های دیگر آگاه‌سازی‌های سیاسی گسترده در سطح ارتش، برگزاری دوره‌های بصیرت خانواده‌ها و بصائر، آشنایی با فرقه‌های نوظهور و ضاله و... می‌باشد که متولی اصلی آن‌ها روحانیون عقیدتی سیاسی ارتش هستند که با آگاه‌سازی‌های خود در این خصوص زمینه اجرای جهاد تبیین مدیریت آن را فراهم کرده‌اند.

← (ج) تبلیغ و مدیریت

از اساسی‌ترین عوامل قدرت روحانیت جهت حضور

(۱۳۶۲/۸/۱۱).

بنابراین روحانیون با توجه به مطالبی که عنوان شد در امر مدیریت و تبلیغ و تبیین باید به موارد زیر توجه جدی داشته باشند تا ضمن مدیریت اجرای این موارد، بتوانند در تحقق جهاد تبیین در سطح آجا نقش آفرینی کنند:

۱- اتقان: باید در همه انواع نقش‌ها و ابزارهای مورد استفاده لحاظ شود؛

۲- بی‌پاسخ نگذاشتن نیازهای تبلیغی؛

۳- معرفی نکردن دین به صورت جامع برای مخاطبان؛

۴- خلأزدایی فرهنگی.

همچنین در مواجهه با افکار مخالف، لازم است به موارد زیر بپردازد:

۱- موضع‌گیری به موقع - دفاع از حریم دیانت باید به موقع باشد.

۲- نقد منطقی: باید فکر خطا را در انبوه نقدهای منطقی مدفون کرد.

۳- پیشگیری از شبهات: کسانی باید باشند تا شبهه‌های دینی و غیردینی که به اسلام و نظام اسلامی ضربه می‌زند را برطرف کنند که این از وظایف خاص روحانیون است.

مقام معظم رهبری (مدظله‌العالی) درباره اهمیت تبلیغ و نقش روحانیون می‌فرماید: «تبلیغ دین و تبیین حقایق که وظیفه علما و مبلغین بزرگ اسلام است، امروز شامل همه اینهاست. اگر ما از لحاظ اقتصاد به بالاترین مقام برسیم و از لحاظ سیاست، همین اقتدار و عزتی را که امروز داریم، چند برابر کنیم، ولی اخلاق‌های مردم ما، اخلاق‌های اسلامی نباشد؛ در میان ما گذشت، صبر، حلم و خوش‌بینی نباشد، اساس کار از بین خواهد رفت. اساس کار، اخلاق است. همه اینها مقدمه اخلاق حسنه است -بعثت لاتمم مکارم الاخلاق- حکومت اسلامی برای این است که انسان‌ها در این فضا تربیت شوند، اخلاق آن‌ها تعالی پیدا کند، به خدا نزدیک‌تر شوند و قصد قربت کنند. سیاست هم قصد قربت لازم دارد. مسائل سیاسی هم قصد قربت لازم دارد. آن که در مسائل سیاسی چیزی می‌گوید و آن که چیزی می‌نویسد؛ آن که تحلیل می‌کند و آن که تصمیم می‌گیرد، بایستی بتواند قصد قربت کند. قصد قربت چه زمانی است؟ آن وقتی است که مطالعه و بررسی کنید، ببینید رضای خدا در این کار هست؟ اگر

در هر اجتماعی به منظور اقامه دین در همه سطوح، حقانیت و منطق فطری اسلام است که راه شناخت و دستیابی به این مهم مرهون تبلیغات فرهنگی و مدیریت روحانیون است. رهبر معظم انقلاب در این باره می‌فرماید: «روحانیت، سرباز دین است، خادم دین است، از خود، منهای دین حیثیتی ندارد. اگر روحانیت از مسائل اساسی که نمونه برجسته آن، انقلاب عظیم اسلامی است، کناره می‌گرفت و در مقابل آن، بی‌تفاوت می‌ماند، بدون تردید، دین آسیب می‌دید و روحانیت هدفش حفظ دین است» (بیانات مقام معظم رهبری (مدظله‌العالی) در دیدار با طلاب حوزه علمیه قم، ۱۳۸۹/۷/۲۹). البته روحانیت در امر تبلیغات فرهنگی و موفقیت در آن باید مدیریت بسیاری داشته باشد و تبلیغ نباید از وجهه اخلاص خالی شده و تبدیل به یک وظیفه اداری گردد (عمیدزنجانی، ۱۳۷۵: ۱۰۸).

نارسایی در تبلیغات می‌تواند به عنوان یک نقطه ضعف برای نهاد روحانیت و فعالیت‌های آنان محسوب شود. اگرچه امکان تبلیغ در دیدارهای چهره به چهره، حلقه‌های محبت و معرفت، سخنرانی‌ها و آگاه‌سازی‌ها می‌تواند یک فرصت تبلیغی برای روحانیت در گسترش اسلام، احکام اسلامی و فرهنگ دینی و در اینجا جهت تحقق هر چه بهتر و گسترده‌تر مفهوم جهاد تبیین شود ولی اگر این امر به صورت صحیح مدیریت و راهبری نشود با نارسایی‌هایی جدی همراه خواهد شد.

درباره اهمیت و تعریف تبلیغ چنین نوشته شده است: «تبلیغ، از ابلاغ است و ابلاغ، رساندن یک فکر یا یک پیام است؛ یعنی در مورد رسانیدن چیزی به فکر و روح و قلب و ضمیر کسی به کار می‌رود لذا محتوای ابلاغ نمی‌تواند یک امر مادی و جسمانی باشد و حتماً یک امر معنوی و روحی است. یک فکر و احساس است بنابراین تبلیغ، خوب شناساندن و خوب رساندن است» (مطهری، ۱۳۶۱: ۱۸۹) یا تبلیغ رساندن حقایق و واقعیت‌ها به گوش مردم جهان است (رزاقی، ۱۳۷۰: ۱۶).

امام خمینی (ره) تبلیغ را از اصول اسلام شمرده و درباره آن می‌فرماید: «تبلیغات که همان شناساندن خوبی‌ها و تشویق به انجام آن با ترسیم بدی‌ها و نشان دادن راه گریز و منع از آن است، از اصول بسیار مهم اسلام عزیز است.» (برگرفته از روزنامه جمهوری اسلامی،

«كُنْتَبَ عَلَيْكُمُ الْقِتَالُ وَهُوَ كَرْهٌ لَّكُمْ وَعَسَى أَنْ تَكْرَهُوا شَيْئًا وَهُوَ خَيْرٌ لَّكُمْ وَعَسَى أَنْ تُحِبُّوا شَيْئًا وَهُوَ شَرٌّ لَّكُمْ وَاللَّهُ يَعْلَمُ وَأَنْتُمْ لَا تَعْلَمُونَ» (بقره ۲۱۶، آیه ۷۳ توبه، ۱۹۰ و ۱۹۲ بقره) «حکم جهاد بر شما مقرر شد و حال آنکه بر شما ناگوار و مکروه است، لکن چه بسیار شود که چیزی را مکروه شمارید ولی به حقیقت خیر و صلاح شما در آن بوده و چه بسیار شود چیزی را دوست دارید و در واقع شرّ و فساد شما در آن است و خدا (به مصالح امور) داناست و شما نادانید»

در روایات اسلامی نیز این شاخص مهم شمرده شده است و در عمل به آن در زمینه‌های مختلف چه نظامی چه غیر نظامی تأکیدهای بسیاری وجود دارد. از جمله امام علی (ع) می‌فرماید: «جهاد دری از درهای بهشت است که خداوند آن را به روی خواص اولیاء خود باز کرده است» (نهج البلاغه، ۲۷) مقام معظم رهبری (مدظله‌العالی) در این خصوص بیان داشته‌اند: «ما جز با کار جهادی و کار انقلابی نخواهیم توانست این کشور را به سامان برسانیم.» (بیانات مقام معظم رهبری، ۱۳۹۶/۲/۱۰) این جمله‌ی رهبر انقلاب اسلامی به‌وضوح اهمیت و جایگاه جهت‌گیری و کار جهادی را در منظومه ارزشی انقلاب اسلامی مشخص می‌کند.

رضای خدا را در این کار دیدید، می‌توانید قصد قربت کنید. پس اول، احراز رضای خدا لازم است. ببینید چقدر خط روشن است و چطور بعضی توجه نمی‌کنند!» (بیانات مقام معظم رهبری (مدظله‌العالی) در دیدار جمعی از روحانیون، ۱۳۷۷/۲/۲).

د) تقویت روحیه جهادی و مقاومت با بررسی آیات قرآن کریم و روایات اسلامی مشخص می‌شود که جهاد مراتب مختلفی دارد و دامنه‌اش بسیار وسیع و گسترده است. بنابراین منظور از بررسی این مورد در این تحقیق منحصرأ جهاد نظامی نیست. بنابراین مواردی نیز وجود دارد که اگر انسان عامل به آن‌ها باشد در ردیف مجاهدان فی سبیل الله قرار می‌گیرد. با توجه به این توضیحات روحانیون عقیدتی سیاسی به خصوص با توجه به اینکه در نیروهای مسلح خدمت می‌کنند، می‌بایست به این شاخص توجه ویژه داشته و دارای روحیه جهادی و مقاومت بالایی باشند و مروج دهنده این عنصر در میان کارکنان و خانواده‌های آنان باشند.

جهاد فی سبیل الله و داشتن روحیه جهادی و مقاومتی در توضیحی کوتاه به هر عملی که در راه دین و اسلام مستلزم سختی باشد اطلاق می‌شود. قرآن کریم در اهمیت جهاد و وجوب آن در آیات مختلف می‌فرماید:

تجزیه و تحلیل کیفی داده‌ها

بودند، تعیین و شناسه‌گذاری شد. در گام سوم به منظور روایی پرسشنامه، از روش شاخص نسبت روایی محتوایی^۱ استفاده شد. برای محاسبه این شاخص، پرسشنامه محقق ساخته در اختیار تعداد ۲۰ نفر از خبرگان (جدول (۱)) قرار گرفت تا هر یک از سؤالات را بر اساس طیف ۳ بخشی لیکرت طبقه‌بندی کنند. جدول (۱): خبرگان پژوهش جهت تعیین شاخص روایی محتوایی

در گام اول و در راستای آماده‌سازی داده‌ها برای تجزیه و تحلیل، ابتدا از طریق مطالعه اسناد و مدارک مرتبط با موضوع تحقیق، متون از طریق فیش‌برداری موارد مرتبط احصاء شد. در گام دوم، بعد از دسته‌بندی و به دست آمدن ابعاد و مؤلفه‌های مرتبط، مواردی که حاوی اطلاعاتی از ابعاد و عناصر آسیب‌های فرهنگی

مدرک تحصیلی	فراوانی	حوزه فعالیت	فراوانی	سابقه خدمتی	فراوانی
دکتر	۱۶	سیاسی	۸	۲۵ تا ۳۰ سال	۱۰
کارشناسی ارشد	۴	فرهنگی	۱۲	بیش از ۳۰ سال	۱۰

کارشناسان مورد نظر روایی پرسشنامه در حد خوب ارزیابی می‌شود. جدول (۲): شاخص روایی محتوایی

با توجه به تعداد ۲۰ متخصص روایی پرسش‌نامه، اگر CVR بزرگ‌تر از ۰.۴۲ باشد، روایی پرسشنامه مورد پذیرش است. با توجه خروجی جدول (۲)، از دیدگاه

عملکرد	گزارش عملکرد
تعداد سؤالات پرسش‌نامه	۲۲
دسته‌بندی پرسش‌ها	۴ (تعداد مؤلفه‌ها)
تعداد ارزیابان پرسش‌نامه	۲۰
پرسش‌های تصحیح‌شده	۱۰ پرسش
خروجی روایی پرسش‌نامه	۰.۶۱

در گام پایانی تجزیه و تحلیل کیفی، ساختار نهایی پس از ویرایش و غربالگری توسط خبرگان به صورت جدول (۳)، استخراج شد.

1. Content Validity Ratio

جدول (۳): ابعاد، مؤلفه و شاخص‌های پژوهش

شاخص	شناسه شاخص	مؤلفه		
انجام سخنرانی	IP1	حضور	نقش مستقیم	
برگزاری حلقه‌های معرفت و محبت	IP2			
دیدارهای چهره به چهره	IP3			
مشاوره و راهنمایی اخلاقی	IP4			
مقابله با تهاجم فرهنگی	IP5			
تولید پادکست‌های آگاه‌سازی	NIP1	غیرحضور		نقش غیرمستقیم
تحلیل کلیپ‌های تولید شده	NIP2			
تفسیر اینفوگرافی‌ها	NIP3			
کارشناسی پویانمایی‌ها	NIP4			
تألیف کتاب	NIP5			
مشارکت در نشریات مرتبط با جهاد تبیین	NIP6			
مشارکت در تهیه و انتشار مقالات علمی	NIP7			
تهیه و انتشار عکس	NIP8			
برنامه‌ریزی برای جهاد تبیین	Ma1	مدیریتی	نقش غیرمستقیم	
سازمان‌دهی و هماهنگی نیروها برای جهاد تبیین	Ma2			
رصد و هدایت برنامه‌های جهاد تبیین	Ma3			
نظارت بر اجرای برنامه‌های جهاد تبیین	Ma4			
تخصیص اعتبارات لازم برای جهاد تبیین	Ma5			
پاسخ به شبهات	Cu1	تبلیغی	نقش غیرمستقیم	
تقویت و ترویج فرهنگ جهادی و مقاومت	Cu2			
بازنشر محتوای جهاد تبیین در فضای مجازی	Cu3			
همکاری در برگزاری همایش‌های جهاد تبیین	Cu4			

تجزیه و تحلیل کمی داده‌ها

جدول شماره (۴): جامعه آماری در بخش تحلیل پرسشنامه و آمارهای استنباطی (صاحب‌نظران حوزه‌های فرهنگی و سیاسی)

مدرک تحصیلی	فراوانی	حوزه فعالیت	فراوانی	سابقه خدمتی	فراوانی
دکتر	۶۰	فرهنگی	۳۸	کمتر از ۲۵ سال	-
کارشناسی ارشد	۱۰	سیاسی	۲۶	۲۵ تا ۳۰ سال	۵۹
کارشناسی	-	سایر	۶	بیشتر از ۳۰ سال	۱۱

پس از تعیین ساختار کلی تحقیق، پرسشنامه‌ای در قالب طیف ۵ تایی لیکرت تدوین و شاخص‌های شناسه گذاری پژوهش، در اختیار جامعه آماری (جدول (۴)) قرار گرفت. پس از دریافت و ثبت داده‌های پژوهش به منظور تعیین جدول (۵): آزمون پایایی با استفاده از آلفای کرونباخ

مؤلفه	نقش فرهنگی	نقش مدیریتی	نقش غیرحضور	نقش حضور
آلفای کرونباخ	۰.۸۸۳	۰.۷۵۷	۰.۷۱۱	۰.۷۶۴

پس از اطمینان از پایایی پرسشنامه، داده‌ها پرسشنامه در نرم‌افزار SPSS آماره‌های توصیفی میانگین، انحراف

پایایی پرسشنامه از آزمون آلفای کرونباخ استفاده شد. نتایج آزمون در جدول (۵) نشان داد، پایایی پرسشنامه در حد خوب است.

Statistics					
		نقش حضور	نقش غیرحضور	نقش مدیریتی	نقش فرهنگی
N	Valid	۷۰	۷۰	۷۰	۷۰
	Missing	۰	۰	۰	۰
Mean		9548/3	۴/۴۱۹۶	۳/۷۸۸۶	۳/۵۴۶۴
Std. Error of Mean		/۵۸۵۶۰	/۴۳۷۱۹	/۵۷۳۷۱	/۸۷۷۷۶
Std. Deviation		-/۸۹۸	-/۵۰۹	-/۷۲۶	-/۷۷۱
Skewness		/۲۸۷	/۲۸۷	/۲۸۷	/۲۸۷
Kurtosis		/۵۶۶	/۵۶۶	/۵۶۶	/۵۶۶

پرسشنامه (طیف لیکرت)، به منظور بررسی پارامتریک بودن داده‌ها از آزمون چولگی و کشیدگی استفاده شد. نتایج در جدول (۶) نشان داد، میزان چولگی در بازه (۲،۲-) قرار دارد و داده‌های آماری با احتمال ۹۵٪، حول میانگین قرار گرفته و پارامتریک هستند.

معیار و میانگین خطا بررسی شد. نتایج در جدول (۶) نشان داد که در بعد مستقیم و در مؤلفه‌های نقش حضور و نقش غیرحضور میانگین نظرات بالاتر از سطح متوسط بوده و به ترتیب برابر ۳،۹۵ و ۴،۴۱ می‌باشد. همچنین در بعد غیرمستقیم و در مؤلفه‌های نقش مدیریتی و نقش میانگین نظرات نیز بالاتر از سطح متوسط بوده و به ترتیب برابر ۳،۷۸ و ۳،۵۴ می‌باشد. با توجه به حجم جامعه آماری (بیش از ۳۰ نفر) و نوع

One-Sample Test						
مؤلفه	Test Value = 3					
	t	df	Sig.	Mean Difference	95% Confidence Interval	
					Lower	Upper
نقش حضوری	13.641	۶ ۹	/.۰۰۰	/.۹۵۴۷۶	/.۸۱۵۱	۱/۰۹۴۴
نقش غیر حضوری	۲۷/۱۶۸	۶ ۹	/.۰۰۰	۱/۴۱۹۶۴	۱/۳۱۵۴	۱/۵۲۳۹
نقش مدیریتی	۱۱/۵۰۰	۶ ۹	/.۰۰۰	/.۷۸۸۵۷	/.۶۵۱۸	/.۹۲۵۴
نقش فرهنگی	۵/۲۰۸	۶ ۹	/.۰۰۰	/.۵۴۶۴۳	/.۳۳۷۱	/.۷۵۵۷

جدول (۷): آزمون تی تک نمونه‌ای متغیرهای پژوهش

در ادامه به منظور اطمینان از سطح اهمیت مؤلفه‌های چهارگانه پژوهش از آزمون t استفاده شد. خروجی آزمون t در جدول (۷) نشان داد، از نظر مخاطبین، فرضیه بالاتر از سطح متوسط بودن مؤلفه‌های پژوهش مورد تأیید است و با توجه به اینکه کران بالا و پایین تمامی مؤلفه‌های آزمون مثبت شده است، از نظر مخاطبین همه مؤلفه‌ها دارای اهمیت هستند.

نتیجه‌گیری

امروزه جمهوری اسلامی ایران مورد تهاجم وسیع دشمنان بدخواه در ابعاد مختلف نظامی، فرهنگی، سیاسی و ... است. بنابراین این حرکات و اقدام‌های دشمنان و رویکرد آن‌ها در تهاجم به جمهوری اسلامی ایران بیش از هر چیز نیازمند روشنگری و تبیین واقعیت‌ها است. تبیین واقعیت‌ها خاکی‌های شناختی، اعتقادی ایمانی و معرفتی و نگرش افراد به جامعه را مستحکم کرده و مقاومت و ایستادگی را در دفاع و در برابر دشمنان ارتقاء می‌بخشد.

پس از ذکر اهمیت و ضرورت پرداختن به فرضیه مهم جهاد تبیین در سطح ارتش جمهوری اسلامی ایران نتایج پژوهش نشان داد روحانیون شاغل در نیروهای مسلح ایران با تکیه بر اندیشه‌های قرآنی مقام معظم رهبری (مدظله‌العالی) و معارف دینی و الهی، در تحقق

و مدیریت جهاد تبیین در سطح نیروهای مسلح ایران دارای دو نقش مستقیم و غیرمستقیم هستند. در نقش مستقیم با استفاده از ابزارها و فعالیت‌هایی مانند ترویج مقابله با تهاجم فرهنگی دشمن، مشاوره و راهنمایی اخلاقی، انجام سخنرانی، برگزاری حلقه‌های معرفت و محبت، تدریس دروس مرتبط با جهاد تبیین، دیدارهای چهره به چهره، پاسخ به سؤالات مربوط به جهاد تبیین، تولید یادکست-های آگاه‌سازی، تحلیل کلیپ‌های تولید شده، تفسیر اینفوگرافی‌ها، کارشناسی پویانمایی‌ها، تألیف کتاب، مشارکت در تهیه نشریات مرتبط با جهاد تبیین، مشارکت در تهیه و انتشار مقالات در نشریات علمی و تهیه و انتشار عکس می‌توانند نقش ایفاء می‌کنند. همچنین در نقش غیرمستقیم خود با انجام کنترل و نظارت، ترویج فرهنگ جهادی و مقاومت، عدالت محوری و انصاف، برنامه‌ریزی برای مدیریت جهاد تبیین، سازمان‌دهی و هماهنگی نیروها برای جهاد تبیین، با توجه به منظومه فکری و قرآنی مقام معظم رهبری (مدظله‌العالی) پس از رصد و هدایت برنامه‌های جهاد تبیین، با فعالیت‌های جهادی و نظارت بر اجرای برنامه‌های جهاد تبیین، تخصیص اعتبارات لازم برای جهاد تبیین، همکاری در تهیه و انتشار متن مرتبط، برگزاری مسابقات مرتبط با جهاد تبیین، بازنشر محتوای جهاد تبیین در فضای مجازی و همکاری در برگزاری همایش‌های جهاد تبیین می‌توانند نقش آفرینی

- پاتر، جیمز، (۱۳۸۸)، درآمدی بر سواد رسانه‌ای، ترجمه لیدا کاووسی، چاپ ششم، تهران، انتشارات نواندیش.

- حرعاملی، محمدحسن، (۱۴۰۹)، وسائل الشیعه، قم، موسسه آل‌البت.

- حوزه و روحانیت در آیین ره‌نمودهای مقام معظم رهبری (مدظله‌العالی)، دفتر معظم‌له، تهران، ۱۳۷۵.

- عمیدزنجانی، عباسعلی، (۱۳۹۱)، انقلاب اسلامی و ریشه‌های آن، نشر کتاب سیاسی.

- خاکپور، رحیم و معارف، مجید، (۱۳۹۰)، بررسی معناشناسانه واژه تبیین در قرآن کریم، دو فصلنامه علوم و قرآن و حدیث دانشگاه الزهراء (س).

- راجی، سیدمحمدحسین، (۱۴۰۱)، تبیین با نور قرآن، ج ۱ و ج ۲، انتشارات سازمان تبلیغات اسلامی.

- راجی، سیدمحمدحسین و خاتمی، سیدمحمدرضا، (۱۳۹۹)، صعود چهل ساله، قم، انتشارات معارف.

- راغب‌اصفهانی، حسین، (۱۴۱۲)، مفردات الفاظ قرآن، تهران، انتشارات مرتضوی.

- رزاقی، احمد، (۱۳۷۰)، اهمیت و ضرورت تبلیغات، سازمان تبلیغات اسلامی.

- روزنامه جمهوری اسلامی، تاریخ ۱۳۶۲/۸/۱۱.

- صلح‌میرزایی، سعید، (۱۴۰۰)، جهاد تبیین در اندیشه حضرت آیت‌الله‌العظمی خامنه‌ای، تهران، انتشارات انقلاب اسلامی.

- طباطبایی‌علائی، سیدمحمود، بی‌تا، ترجمه بازرگان، عبدالعلی، پرتوی از قرآن، نرم‌افزار جامع قرآنی.

- طباطبایی، سیدمحمدحسین، بی‌تا، تفسیر المیزان، نرم‌افزار تفسیر المیزان، طراح امین بشارت‌نیا.

- قرائتی، محسن، (۱۳۷۴)، تفسیر نور، قم، انتشارات مرکز فرهنگی درس‌هایی از قرآن.

- قرایی‌آشتیانی، محمدرضا، پورصادق، ناصر، (۱۳۹۸)، بررسی نقش و تأثیر فرهنگ سازمانی بر مدیریت جهادی با تأکید بر دیدگاه امام خامنه‌ای، مطالعات بین‌رشته‌ای دانش راهبردی.

- کلینی، محمدبن یعقوب بن اسحاق، مصحح، غفاری، علی‌اکبر، آخوندی، محمد، (۱۴۰۷)، الکافی، تهران، انتشارات دارالکتب الاسلامیه.

- محمودیان، مهدی، (۱۳۷۹)، قرآن کریم، قم، انتشارات مطاق.

کنند. در پایان با بررسی و تجزیه و تحلیل کمی و کیفی داده‌ها و با توجه به خروجی آزمون‌ها، مشخص شد این نقش‌ها دارای اهمیت بوده و شاخص رضایت‌مندی از این فعالیت‌ها بالاتر از سطح متوسط می‌باشد و همچنین می‌توان گفت: با در نظر گرفتن این نقش‌ها و برنامه‌ریزی دقیق برای تحقق اجرای آن‌ها علاوه بر اینکه منویات فرماندهی معظم کل قوا در این خصوص اجرا می‌شود فریضه مهم جهاد تبیین مورد نظر معظم‌له نیز که مقابله‌کننده مهم در جنگ شناختی و ادراکی دشمن است در سطح نیروهای مسلح عملیاتی می‌شود.

پیشنهادها

الف) پیشنهادهای اجرایی:

الف) شاخص‌های احصاء شده درباره نقش‌های (مستقیم و غیرمستقیم) روحانیون در مدیریت جهاد تبیین با اقدام‌های مشابه در سطح نیروهای مسلح ارزیابی و مؤلفه‌های اثرگذار و کاربردی مورد بهره‌برداری قرار گیرد.

ب) برنامه‌های مهارت‌افزایی در چهارچوب شاخص‌های به دست آمده برای روحانیون عقیدتی سیاسی پیش-بینی شود.

ج) راهبردهای جهاد تبیین در نیروهای مسلح متناسب با تهدیدهای جامعه تعریف و با توجه به نیاز نیروهای مسلح، نقش روحانیون بایستی همواره به‌روزرسانی شود.

ب) پیشنهادهای پژوهشی:

الف) در پژوهش جداگانه‌ای و به‌صورت اختصاصی نقش روحانیون عقیدتی سیاسی سایر نیروهای مسلح (به تفکیک-سپاه پاسداران، ناجا، وزارت دفاع) در مدیریت جهاد تبیین با تکیه بر اندیشه‌های قرآنی مقام معظم رهبری (مدظله‌العالی) مورد بررسی و تطبیق قرار گیرد.

ب) در پژوهش مستقل دیگری راهکارهای ارتقای نقش روحانیون عقیدتی سیاسی در مدیریت جهاد تبیین در سطح نیروهای مسلح مورد مطالعه قرار گیرد.

ج) در تحقیقات آتی چگونگی گسترش جهاد تبیین و چگونگی تقویت اثربخشی جهاد تبیین در سطح نیروهای مسلح مورد واکاوی قرار گیرد.

منابع:

- ابن منظور، محمدبن مکرّم، (۱۴۱۴)، لسان العرب، ج ۳.

- مصطفوی، حسن، (۱۴۰۳ق)، التحقیق فی کلمات قرآن، تهران، انتشارات وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی.
- مطهری، مرتضی، (۱۳۶۱)، حماسه حسینی، ج ۱، قم، انتشارات صدرا.
- مصباح‌یزدی، محمدتقی، (۱۳۸۳)، جنگ و جهاد در قرآن، قم، موسسه آموزشی و پژوهشی امام خمینی (ره).
- مکارم‌شیرازی، ناصر، (۱۳۹۲)، تفسیر نمونه، انتشارات دارالکتب الاسلامیه.
- نصیری‌فرد، عباس، (۱۴۰۱)، مفاهیم، تکنیک‌ها و مهارت‌های جهاد تبیین بر پایه مدل ساختاری و مفهومی، تهران، انتشارات دفتر نشر معارف.
- نجفی، محمدحسن، (۱۳۶۵)، جواهر الکلام، تهران، دارالکتب الاسلامیه حسنوی.
- سایت‌ها:
- خامنه‌ای، سید علی، دفتر حفظ و نشر آثار آیت‌الله‌العظمی خامنه‌ای، <https://farsi.khamenei.ir>

